

Handläggare
Katarina Forslöw
Telefon: 08-508 28 759**Till**
Miljö-och hälsoskyddsnämnden
2024-12-10, p. 14

Svealandskusten 2024 – årsrapport från Svealands kustvattenvårdsförbund

Förvaltningens förslag till beslut

1. Godkänna anmälan av Svealands kustvattenvårdsförbunds årsrapport *Svealandskusten 2024*.
2. Översända tjänsteutlåtandet för kännedom till Svealands kustvattenvårdsförbund.

Sammanfattning

Svealands Kustvattenvårdsförbund bedriver miljöövervakning och samordnar recipientkontroll längs Svealandskusten. Stockholms tre kustvatten; Brunnsviken, Lilla Värtan och Strömmen, omfattas av provtagningen. Förbundet redovisar de mätningar som genomfördes 2023 i årsrapporten *Svealandskusten 2024*. Därtill presenteras en rad artiklar.

Miljöövervakningen omfattar ett antal parametrar. Enligt mätningarna 2023 uppnår inga vattenförekomster god fosforstatus och många har till och med otillfredsställande eller dålig fosforstatus. Den ekologiska statusen i Stockholms kustvatten (2018-2023) klassas till otillfredsställande i Brunnsviken och Lilla Värtan respektive dålig i Strömmen. I Brunnsviken, där fällning av sedimenten utfördes 2019 i syfte att minska belastningen av fosfor från sedimenten, har statusen dock rört sig mot måttlig fosforstatus efter att tidigare ha legat mellan otillfredsställande och dålig.

Vattenkvaliteten i så gott som samtliga delar av Svealandskusten behöver förbättras för att miljö kvalitetsnormerna ska kunna följas.

Stockholm och flera andra medlemskommuner har länge verkat för en mer åtgärdsinriktad verksamhet inom förbundet för att kunna

föreslå ändamålsenliga, och för regionen som helhet, kostnads-effektiva åtgärder för en bättre vattenmiljö.

Stockholms stad ingår i förbundets styrelse sedan 2018. Staden representeras också i förbundets beredningsgrupp genom miljöförvaltningen och Stockholm Vatten och Avfall AB.

Bakgrund

Verksamhetsområdet för Svealands Kustvattenvårdsförbund (SKVVF) omfattar kustvatten i Uppsala, Stockholms och Södermanlands län och sträcker sig till länsgränsen mot Gävleborgs län i norr samt till länsgränsen mot Östergötlands län i söder. Förbundet bildades år 2000 och är en ideell förening som i huvudsak finansieras genom medlemsavgifter. Medlemmarna består av 22 kommuner, tre länsstyrelser, två regioner, 13 privata och kommunala bolag samt 12 intresse- och ideella föreningar. Kommunerna betalar årligen en rörlig serviceavgift (1,05 kr/invånare) som baseras på invånarantal samt en fast medlemsavgift (1000 kr/år). Staden betalar en avgift baserad på det totala invånarantalet i staden oavsett om de är bosatta i det primära avrinningsområdet eller inte. För 2024 är avgiften 1,04 Mkr. Detta eftersom i princip allt avloppsvatten från stadens invånare leds ut i kustvattnet, antingen via utsläpp från Bromma och Henriksdals avloppsreningsverk till Strömmen eller via Himmerfjärdsverket till Himmerfjärden. Dessutom betalar Stockholm Vatten och Avfall AB en separat service- och medlemsavgift (cirka 85 000 kr/år).

Förbundet ska enligt stadgarna verka för en god vattenvård utmed Svealandskusten genom att bygga upp en kunskapsbas, dels om kustvattnets kvalitet och dels om orsaker till påverkan. Sedan 2001 sker årlig miljöövervakning i kustvattnet genom institutionen DEEP på Stockholms universitet.

Stockholm stad är sedan 2018 representerad i styrelsen för förbundet med en ordinarie ledamot och en ersättare.

Information om förbundet samt rapporter och data om Svealands kustvatten finns på förbundets hemsida, www.skvvf.se. Denna kompletteras av www.svealandskusten.se, ett samarbetsprojekt mellan förbundet och Östersjöcentrum vid Stockholms universitet.

Årsrapportens innehåll

Förbundets mätverksamhet redovisas i en årsrapport (bilaga 1) som i år innehåller artikeln *Tillståndet i kustvattnet* med resultaten från 2023. Artikeln sammanfattas närmare nedan.

I rapporten finns också artiklar skrivna av externa experter i syfte att bidra till förståelsen för miljöförhållandena och utvecklingen av

tillståndet i kustvattnet. De artiklar som särskilt bedöms beröra Stockholms stad beskrivs närmare nedan.

Artikeln *Tillståndet längs kusten*

Förbundets provtagningar görs två gånger per sommar vid närmare 200 platser längs Svealands kust. Sommaren 2023 började med ordentlig värme i juni efterföljt av ovanligt kalla och regniga sommarmånader. Stormen Hans framfart visade sig i augustimätningarna genom att fosforrikt kallt bottenvatten trycktes upp längs med kusten, så kallad uppvälvning. Det är ovanligt att det sker så långt norrut som sommaren 2023.

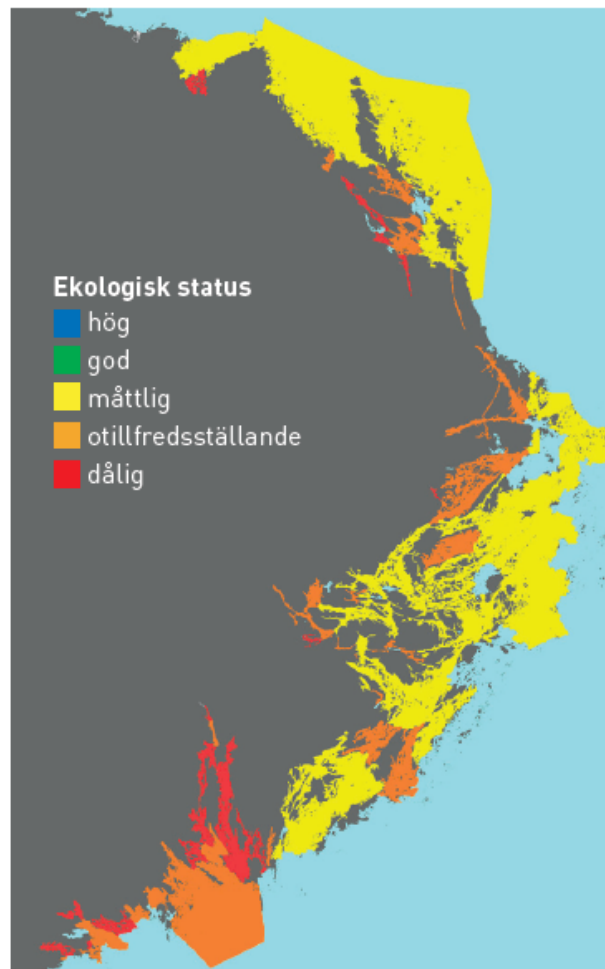
Klorofyll mäts som ett mått på algblomning. 2023 års algblomning i öppna Östersjön började bildas ovanligt tidigt i det varma junivädret. I den mellersta delen av Stockholms skärgård uppmättes relativt låga klorofyllhalter, även om de 2023 var något högre än de senaste åren. Statusen för klorofyll har tydligt förbättrats i främst Stockholms inner- och mellanskärgård under den senaste sexårsperioden.

Inga vattenförekomster klarar gränserna för god fosforstatus och många har till och med otillfredsställande eller dålig fosforstatus. Se figur 1 nedan. Statusen i Brunnsviken och Lilla Värtan är, enligt förbundets klassning, otillfredsställande (orange). I Strömmen är statusen dålig (röd). Statusen i Brunnsviken, där fällning av sedimenten utfördes 2019 i syfte att minska belastningen av fosfor från sedimenten, har dock rört sig mot måttlig fosforstatus efter att tidigare ha legat mellan otillfredsställande och dålig.

De förhöjda fosfornivåerna längs Svealandskusten under sommaren kan kopplas till ökade fosforhalter i öppet hav i Egentliga Östersjön. Det öppna havets salta, kalla djupvatten för med sig både fosfor och tungt syrefattigt bottenvatten till olika kustområden. Påverkan från Östersjön har tydligt ökat, och stora delar av kustvattnet har en förhöjd fosfornivå sedan 2014, utan tecken på att avta.

Den ökande fosforhalten längs Svealandskusten gör att det blir allt svårare att nå god status. Vattenkvalitén i så gott som samtliga delar av Svealandskusten behöver förbättras för att miljö kvalitetsnormerna ska kunna följas. Enligt artikelförfattarna kommer det inte att räcka med enbart lokala åtgärder för att nå god status i kustvattnet. Sammantaget måste alla länder runt Östersjön arbeta för att vi ska uppnå de storskaliga förbättringar som behövs i Östersjön.

Ekologisk status Totalfosfor 2018–2023

Figur 1. Förbundets klassning av den ekologiska statusen med avseende på totalfosfor (år 2018-2023) för vattenförekomster i Svealands kustvatten. Den ekologiska statusen i Stockholms kustvatten klassas till otillfredsställande (orange) i Brunnsviken och Lilla Värtan respektive dålig (röd) i Strömmen.

Artikeln *En bild av skärgårdens ekosystem*

Fiskeaktörer och forskare har gemensamt tagit fram en modell som beskriver Stockholms skärgårds ekosystem, med fisken i fokus. Denna så kallade konceptuella modell, visar att fyra arter har särskilt stor betydelse för ekosystemet och dess födoväv; strömming, storspigg, abborre och gädda.

Modellen är ett steg i arbetet med att utveckla en ekosystembaserad havsförvaltning och ger en unik överblick över skärgårdens ekosystem och illustrerar viktiga kopplingar som behöver vägas in i denna förvaltning. Utifrån resultaten kan prioriteringar göras kring fortsatt forskning, miljöövervakning och åtgärdsrioriteringar. Modellen understryker vikten av välfungerande rekryteringsområden för rovfiskar som gädda och abborre då dessa

arter balanserar ekosystemet och begränsar symptom på övergödning.

Den konceptuella modellen har tagits fram inom ramen för *Pilot Stockholms skärgård*, ett pilotprojekt för ekosystembaserad havsmiljöförvaltning som initierats av Havs- och vattenmyndigheten och leds av länsstyrelsen i Stockholms län. Modellen är tänkt att användas som underlag för en regional ekosystembaserad fiskeförvaltningsplan och ligga till grund för fiskeförvaltning och fiskevård i skärgården.

Stockholms stad deltar i pilotprojektet genom representanter från miljöförvaltningen, idrottsförvaltningen och Stockholm Vatten och Avfall.

Artikeln *Nya arter längs med Svealandskusten*

Introduktion av nya, för Östersjön främmande arter kan innebära negativa effekter på ekologi, ekonomi och hälsa. Om dessa effekter uppstår kallas arterna för invasiva. Länsstyrelserna längs med Svealandskusten har sammanställt befintlig kunskap kring de nya arter som finns längs med Svealandskusten. Till dessa hör fiskarten svartmunnad smörbult, två musselararter (trekantig brackvattenmussla och amerikans trågmussla) samt krabborna kinesisk ullhandskrabba och vitfingrad brackvattenkrabba. Författarna konstaterar att den svartmunnade smörbulten är väl etablerad längs med kusten och utgör hög risk för invasivitet då den äter rom från arter som gädda och abborre.

Musselarterna kan främst kopplas ihop med ekonomiska problem genom att de bildar täta mattliknande områden som till exempel täpper till kylvattensystem. De två krabbarterna riskerar att sprida sjukdomar som lungmask och kräftpest. Eventuellt kan de konkurrera med inhemska djur om mat och utrymme.

Länsstyrelsen konstaterar att när en art väl har etablerat sig i länets vatten är det omöjligt att få bort dem helt. Fokus på åtgärdsarbetet ligger därför på att se till att de inte kommer hit och därefter att begränsa vidare spridning. Länsstyrelsen uppmanar allmänheten att säkerställa att utrustning som flyttas mellan olika vatten tvättas av innan flytt.

Uppdrag om åtgärdssamordnare i förbundet

Under året har styrelsen givit beredningsgruppen i uppdrag att se över förutsättningarna kring att anställa en åtgärdssamordnare under en viss tid i förbundet. Syftet med åtgärdssamordnaren är att stötta medlemmarna, i första hand kommunerna i sitt åtgärdsarbete. Genom att bidra med kunskap, samverkansmöjligheter, stöttning att söka bidrag mm kan åtgärdsarbetet intensifieras och effektiviseras.

Förbundets styrelse fattade den 27 september beslut om att ge beredningsgruppen i uppdrag att söka LOVA-medel för finansiering av en åtgärdssamordnare för två år, 2025-2026.

Svealandskustdagen 2024 och kontaktombudsträff

Som ett led i att sprida rapportens innehåll ordnade förbundet för tredje året i rad ett seminarium där valda delar av rapporten presenterades.

Vårens kontaktombudsträff ägnades åt att frågan om hur förbundet kan arbeta mer aktivt med samordning av åtgärder. Kommunernas behov och önskemål om stöd identifierades. Arbetet med det lokala åtgärdsprogrammet för Lilla Värtan, vilket letts av Stockholms stad, presenterades som inspiration. Seminariet och kontakombudsträffen hölls den 16 maj.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Svelands kustvattenvårdsförbunds miljöövervakningsverksamhet är av stor betydelse för medlemmarnas arbete med att förbättra miljön i kustvattnet och en viktig förutsättning för att kostnadseffektiva åtgärder ska kunna vidtas. Kunskapen som finns i förbundet är också ett betydelsefullt underlag i vattenmyndighetens arbete med att klassa statusen i kustområdet och är av stort värde för arbetet med att ta fram vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för Norra Östersjöns vattendistrikt.

För att Stockholms stad och övriga kustkommunerna ska kunna förbättra vattenkvaliteten och förutsättningarna för växt- och djurliv i sina kustvattenförekomster behöver dock en djupare analys av påverkan och åtgärdsbehov göras för att kunna föreslå kostnadseffektiva åtgärder. Det mellankommunala samarbetet kring att ta fram lokala åtgärdsprogram för Strömmen och Lilla Värtan utgör därför ett viktigt underlag i stadens fortsatta åtgärdsarbete kring dessa kustvatten. Arbetet har utgjort ett bra exempel och inspiration för förbundet och dess medlemmar.

Förbundets beslut om att söka bidrag för en åtgärdssamordnare för samtliga medlemmar är ett välkommet steg i förbundets utveckling för att kunna stötta sina medlemmar i åtgärdsarbetet.

Anna Hadenius
Förvaltningschef

Maria Svanholm
Avdelningschef

Bilagor

1. Svealandskusten 2024 – Årsrapport från Svealands
Kustvattenvårdsförbund